

Bầu dục hay Dùi đục chấm mắm cáy?

Trong cuốn “Thành ngữ tiếng Việt” (NXB KHXH, H.1978), Nguyễn Lực và Lương Văn Đang đã thu thập cả hai dạng thành ngữ này và giải thích cùng một nghĩa là “không phù hợp, thô bạo, thiếu tế nhị” (tr.57)

Trong thực tế giao tiếp hằng ngày, người ta thường nói “dùi đục chấm mắm cáy” hơn là “bầu dục chấm mắm cáy”. Tuy vậy “bầu dục chấm mắm cáy” lại là dạng ban đầu, dạng khởi thủy; còn “dùi đục chấm mắm cáy” chỉ là biến thể do đọc chệch “bầu dục” ra “dùi đục” mà thành.

Nghĩa của thành ngữ “bầu dục chấm mắm cáy” hình thành trên cơ sở của sự chênh lệch hay tính không tương hợp giữa thức ăn và gia vị. Bầu dục là món ăn ngon và hiếm. Chẳng thế mà trong kho thành ngữ, tục ngữ của Việt Nam còn có câu:

Sáng ngày bầu dục chấm chanh

Trưa gỏi cá cháy, tối canh cá chày

Vậy mà cái món ngon và hiếm ấy lại đem chấm với mắm cáy, một thứ mắm xoàng nhất, có thể nói là mạt hạng trong các loại mắm ở vùng biển. Bầu dục nếu ăn đúng cách phải chấm với chanh hay nước nước gừng. Còn mắm cáy chỉ dùng để ăn với rau muống, dưa, cà...

Trong “Phú Việt Nam” có bài “Đàm tục phú” -một bài phú khuyết danh từ thế kỷ trước-khi phê phán những kẻ văn dốt, võ nhất nhưng lại ham muốn học đòi những người có khả năng kinh bang tế thế, cũng liên hệ đến sự chùng chằng, không phù hợp giữa bầu dục và mắm cáy:

Chùng chằng như bầu dục mắm cáy, muốn bậc kinh luân

Chình chịch như khối đất nặn ao bèo, toan bề thao lược

Có thể là do những nét tương tự về ngữ âm giữa bầu dục và dùi đục mà xuất hiện biến thể “dùi đục chấm mắm cáy”. Vả lại, biến thể này cũng cho phép có một cách giải thích khác của nó mà xem chừng cách giải thích ấy cũng có thể chấp nhận được

(Theo Kể chuyện thành ngữ tục ngữ)